Η ΚΡΑΤΙΚΗ ΟΠΕΡΑ ΤΗΣ ΦΡΑΝΚΦΟΥΡΤΗΣ

Ο ΧΡΥΣΟΣ ΤΟΥ ΡΗΝΟΥ

Ἀσφαλῶς δὲν εἶναι ὑπερβολή νὰ πῇ κανείς, ὅτι ἡ ἐπίσκεψις τῆς Κρατικῆς "Οπερας τῆς Φρανκφούρτης συνεπαλήφθη στὰ μεγάλα γεγονότα τῆς ἐφετεινῆς μας μουσικῆς σκιᾶς. Ποιὰ πραγματικῶς, καὶ χωρὶς αὐτὴν ἀκόμη, δὲν θὰ μποροῦσε νὰ θεωρηθῇ πτωχὴ σὲ καλλιτεχνικὰς συγκινήσεις.

Δὲν ξέρω, ἂν τὸ Βασιλικὸ μας Θέατρο, ποὺ σπάνια πρωτοβουλία τοῦ χρεώστησε τὸ γεγονὸς αὐτό, εἶχε ἀπὸ τὴν πρόθεσι κοντὰ στ' ἄλλα νὰ μᾶς θυμίσῃ ἀλλὰ μιὰ φορὰ πόσο ὀδυνηρὸ εἶναι νὰ μὴν ἔχουμε ἕνα μας ὄπερα καὶ νἄμαστε ἐπὶ δεκαετηρίδες σὰ στεροῦμαστε ὅλες τὶς μεγάλες ὡριοφόρες, ποὺ μπορεῖ νὰ προσφέρῃ τὸ μουσικὸ θέατρο.

Πάντως μᾶς τὸ θύμισε καὶ μάλιστα πολὺ ἔντονα, δίνοντάς μας μαζὶ κι' ἕνα ἀξιοθήμα πικρίας, γιατὶ δὲν κατωρθώθηκε ἀκόμα αὐτὸ στὸν τόπο μας.

Γιατί οἱ φροντισμένες παρατάσεις τοῦ θιάσου τῆς Φρανκφούρτης ὑπῆρξαν ἀσφαλῶς μία ὡραία ἀποκάλυψις γιὰ ὅλους ἐκείνους ποὺ δὲν εἶχαν ὡς τώρα τὴν εὐκαιρία νὰ παρακολουθήσουν, ὅπως ἔπρεπε συνηθισμένοι σὲ περιωρισμένες προσπάθειες μὲ μέσα τελείως ἀνεπαρκῆ, δὲν ἤξερναν ἴσως τὸ παρακάτω Σάββατο ἀκόμη τί θὰ πῇ "Οπερα καὶ γι' αὐτὸ ἡ 26ὴ Νοεμβρίου 1938 ἀργότερα θὰ πρέπει νὰ χαραχθῇ μὲ χρυσὰ γράμματα στὰ χρονικὰ τῆς μουσικῆς ζωῆς τῶν "Αθηνῶν ὡς μέρα, ποὺ ἡ πόλις μας γιὰ πρώτη φορὰ ἐγνώρισε τὸ θαῦμα τῆς μουσικῆς σκηνῆς.

Μόνον δὲν ξέρω ἂν ἦταν φρόνιμο ν' ἀρχίσουμε ἀπὸ μιὰ χώρα χωρὶς παράδοσι μουσικοῦ θεάτρου γενικῶς καὶ ἐπομένως χωρὶς παράδοσι βαγνερικῆ ἐξδικάτευσης μὲ τὸ δυσκολώτερον ἔργον «Τὸ δακτυλίδι τῶν Νιμπελούγκεν». Γιατὶ ἡ Τετραλογία, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο ἔργον του προαπαιτεῖ ἴχνη μόνο μιᾶς γνῶσι τοῦ θέματος σ' ὅλες του τὶς λεπτομέρειες μαζὶ μὲ τὴ συμβολική του σημασία,—γνῶσιν τῆς ψυχολογικῆς ἐννοίας ποὺ ἔχει ἡ συνεργασία μουσικῆς, λόγου καὶ σκηνικῆς κινήσεως — ἀλλὰ πιὸ πάνω-πάνω ἀκόμη τὴν ὁλοκληρωτικὴ ἀπόλαυσι καὶ αὐτὸ θὰ ἦταν λυπηρὸ προκειμένου γιὰ ἕνα πνευματικὸ ἔργον μὲ τόσην σημασίαν.

Γιὰ τὸ ἔργον αὐτὸ ἀγράφησαν καὶ ἐλέγχησαν τόσα πολλὰ αὐτὲς τὶς ἡμέρες, ὥστε μοῦ ἀπιτρέπεται, νὰ παραλείψω ἀπὸ κάθε ἄνάλυσι σχετικὴ καὶ νὰ περιορισθῶ νὰ μιλήσω μόνον γιὰ τὴν ἀπόδοσιν του ἀπὸ τὸ καλλιτεχνικὸ συγκρότημα τῆς Φρανκφούρτης.

Ἀναφέρω στὴν πρώτη γραμμὴ ὡς τὴν μουσικῶς δυνατώτερη προσωπικότητα τὸ διευθυντὴ τῆς ὀρχήστρας **Franz Konwitschny**. Εἶναι ἕνας μουσικὸς μὲ καταπληχτικὴν πειστικότητα, ποὺ μὲ τὴ φλογερὴ του θέλησι νὰ ἐκφρασθῇ καὶ νὰ ἐκθαμβήσῃ, μεταδίδει ζωή, πνοὴ καὶ ἐνθουσιασμὸ στὴν ὀρχήστρα καὶ τὴ σκηνὴ καὶ μὲ τὴν πλούνη κυριαρχία ὅλων τῶν μυστικῶν τους τὰ σέβεται μὲ ὑπερβολικὴ παρακολούθησι τῆς ὅλες τὶς ἀναβιβάσεις ἐπικίνδυνες κατὰ τὴν ἐκτέλεσι τῆς Βαγνερικῆς παρτιτούρας. Λεπτολογητὴ ἀκρίβεια στὸ σύνολο, ἀλάθητο λύγισμα τοῦ ἤχου τῆς ὀρχήστρας μὲ τὴν ἀνθρώπινη φωνή, ἀπόλυτη γνῶσις τῶν ἐσωτερικῶν παλμῶν κινήσεως καὶ ἐξελίξεως τῆς μελωδικῆς γραμμῆς, ἀπίστευτα ἀσφαλὴς ἔνστικτο γιὰ τὰ κύρια δραματικὰ τῆς σημεῖα καθιστοῦν τὸν Konwitschny γενναιμένον διευθυντὴν "Οπερας. Εἶναι ἀλήθεια, ὅτι εἶχε στὴ διάθεσί του καὶ τὴν πρώτης τάξεως ὀρχήστρα τοῦ συγκροτήματος, ποὺ ἔχει ἀπὸ πάντων ὑφικὰ ἀνεκτίμητα. Τὰ τὰ δικά μας μάλιστα αὐτὰ ποὺ ἀπὸ τὴν ἄποψι αὐτὴ ἔνα εἶναι ὑπερβολικὰ κακοσυνηθισμένα ὁ θαυμάσιος, περιποιημένος, ἁπαλὸς ἦχος τῶν ὀρτάνων αὐτῶν ἦταν ἀπόλυτα ἀπόλαυσις.

Ἀπὸ τὸν κύκλο τῶν ἀοιδῶν, ποὺ — ἂν ἐξαιρεθῇ κανεὶς κάποιο ἐλαφρὸ τραμπούλισμα τῆς φωνῆς στὶς ψηλὲς νότες, κατὰ παράδειγμ σὲμπτιποὶ κοινὸ σὲ ὅλους — ἐκρατήθηκαν γενικὰ σὲ ὕψος τους, ξεχώρισε ἡ μέζζο-σοπράνο "Ερνα-Ρὸς Φίσερ. Ἡ ἐπὶ θαυμάσιο "Ερνα-Ρὸς Φίσερ. Πλουσιότατο βελουδένιο ὄργανο. Ἐπίσης καὶ ὁ βαρύτονος Γίσερ Χέρμαν, ποὺ ἐπεδείκνυε τὸν Βόταν, ἱκανοποιοῦσε ἀπολύτως ἂν καὶ τὸ μέταλλο τῆς φωνῆς του δὲν ἔχει τὴ βαθεῖα λάμψι ποὺ θὰ ἀποζητοῦσε κανεὶς γιὰ ἕναν Βόταν.

Ἀναφέρω ἐπειτα κατὰ σειρὰν τὸν τενόρον "Αλμπερτ Σάϊμπερτ ποὺ ἡ αὐχμηρὰ φωνή του, ἂν καὶ ὄχι μεγάλη, προσημοῦστο πολὺ καλὰ στὸν ἐλαστικὸ ἐσωτερο ρόλο τοῦ Λόγκε. Οἱ Γίγαντες, οἱ Θεὲς καὶ οἱ Κόρες τοῦ Ρήνου, ὅλοι καὶ ὅλαι βοηθήσαν ἀσυνιθέτως καὶ μὲ τὸν τρόπο τους τὶς συνθέσεις καὶ ἀστερέωσαν ἔτσι τὴν ἐξαιρετικὴ αὐνοϊκὴ συνολικὴ ἐντύπωσι, ποὺ ἄφησεν ἡ καλοφροντισμένη αὐτὴ πρώτη ἐμφάνισις.

Σκηνοθετικῶς ἡ μεγάλη φαιδρὸ κινήσεων δὲν μποροῦσε παρὰ νὰ γεννήσῃ μιὰ κάποια ἐντύπωσι μονοτονίας. Ὁ κ. Χάνς Μάϊσνερ, καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα θέλει νὰ ζωγραφίσῃ, νὰ ἀποδώσῃ τὸ ἐπιβλητικὸ καὶ τὸ μνημειῶδες μὲ τὴν ἀπόλυτον, μὲ νεκρικὴν σχεδὸν ἀκινησίαν. Δὲν ξέρω κατὰ πόσον ἔχει δίκαιον σ' αὐτὸ τὸν τὴν ἀποψι. Ἀναγνωρίζω, φυσικά, ὅτι γιὰ κάθε σκηνοθέτην εἶναι τρομερὰ δύσκολο τὸ πρόβλημα τῆς μετουσιώσεως τῆς μουσικῆς εἰς κίνησιν καὶ μιμικὴν ἀπὸ τὴν σκηνὴ καὶ ὅτι εἰδικὰς ἡ περίπτωσις Βάγνερ τοῦ χαράσσει στενώτατα ὅρια, ποὺ μὲ τὴν καλλίτερη θέλησι τοῦ κόσμου εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑπερπηδηθῇ. Ἀλλὰ μεταξὺ μιᾶς σχεδὸν ἀπολύτου ἀκινησίας, ὅπως αὐτὴ ποὺ παρεδείξε ὁ κ. Μάϊσνερ καὶ μιᾶς ἐλεύθερης καὶ ἀπὸ κάποια ἐσωτερικὴ πνοὴ ἐμψυχωμένης ὑφειλῆς κινήσεων ὑπάρχει κάποια διαφορά. Μὲ δυὸ βήματα ἔμπρὸς καὶ τρία πλαγίως ἢ πίσω, μ' ἕνα διάλλαγο τέντωμα καὶ μάζεμμα τῶν βραχιόνων, εἶναι, βλέπετε, ἀδύνατον ν' ἀποδοθῇ ὁ ἀληθινὸς παλμὸς τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς. Ἐννοεῖται ὅτι ἐδῶ μιλῶ κατὰ τὴς ἀρχῆς αὐτῆς καθ' ἑαυτὴν καὶ ὄχι κατὰ τῆς σκηνοθετικῆς ἐργασίας τοῦ κ. Μάϊσνερ εἰδικώτερα, τὴν ὁποίαν ὀφείλω ν' ἀναγνωρίσω ὡς ὑποδειγματικὰ φροντισμένην καὶ μελετημένην.

Ἀλλὰ ἐκεῖνο ποὺ βρίσκω ἀληθινὰ καταπληκτικὸ εἶναι τὸ κατόρθωμα τοῦ σκηνογράφου **Walter Disner** στὴ μικρόβλα καὶ περιωρισμένη σκηνὴ τοῦ θεάτρου Κατουπόλη. Ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο σταμάτησα ἡ σκέψις μου πρὸ τῆς παρατάσεως μὲ κάποια τρεμοδέλα. Καὶ ἴσως γι' αὐτὸ θαύμασα περισσότερο αὐτὸ ποὺ εἶδα ἔπειτα. Μὲ τὰ πιὸ διαδοξέμενα τεχνάσματα τῆς σύγχρονης τεχνικῆς τοῦ φωτισμοῦ, μὲ τοὺς πιὸ ἀπίκρυφους νόμους τῆς προοπτικῆς καταβρόθηκε νὰ δοθῇ στὴ σκηνὴ ἕνα φαινομενικὸ βάθος ποὺ θὰ ἐνώριζε κανεὶς ἀπίστευτο. Οἱ γενικὸς πολὺ καλαίσθητες εἰκόνες τὸ βυθοῦ τοῦ Ρήνου, — μὲ τὸ ἀπαγκὸ κυμάτισμα τῶν νερῶν — τὸ ἀνοιχτὸ μέρος ἔπάνω στὶς βυνοκορυφὲς — μὲ τὰ αἰωρούμενα νέφη — ἡ σκοτεινὴ χαράδρα τοῦ ἄντρου τοῦ Νιμπελοῦνκεν, ἐπάτρυνα νὰ μᾶς μεταφέρουν στὴ μυθικὴ ἀτμόσφαιρα τοῦ θρυλικοῦ κόσμου τῆς Τετραλογίας καὶ ἂν σήμερα μποροῦμε νὰ μιλήσουμε γιὰ μιὰ ἐπιτυχία τῆς παρατάσεως, ἀσφαλῶς δὲν ἔχουν τὸ μικρότερο μερίδιο σ' αὐτήν.

Συμπέρασμα: Μιὰ πολὺ ἐπιμελημένη ἀπόδοσις ἀπὸ ἕνα πολὺ φροντισμένο συγκρότημα. Μιὰ σχετικὴ αὐθυμαρία τοῦ ἤχου τῆς ὀρχήστρας ἰδίως στὰ ἔγχορδα ἐλάττωνε κάπως τὴ δυνατὴ ἐντύπωσι, ποὺ θὰ ἐπιθυμοῦσε κανεὶς νὰ ἔχῃ. Ἀκόμη ἔλειπε ἡ πλήρης συγχώνευσις τῶν φωνῶν καὶ τῆς ὀρχήστρας ποὺ ἴσως νὰ ὀφείλεται στὴ ἀκουστικὴ τοῦ θεάτρου.

Πάντως, ἀπολύτως δὲν μποροῦσε νὰ ἱκανοποιήσῃ.

"ΒΑΛΚΥΡΙΑ"

Ἡ ἐντύπωσις ἀπὸ τὴ δεύτερη βραδιὰ τῆς Τετραλογίας ὑπερέβη σημαντικὰ τὴν προηγουμένην. "Οπως ἀνέφερα, εἰς τὸ «Χρυσὸν του Ρήνου», δὲν μποροῦσε νὰ ἱκανοποιηθῇ κανεὶς ἀπολύτως, παρ' ὅλη τὴν ἀναγνώρισι τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων προσόντων τοῦ συγκροτήματος τῆς Φρανκφούρτης. Αὐτό, ἐξ αἰτίας τῆς ὀρχήστρας. Ἔλειπε ὁ γεμᾶτος πλοῦτος ἐκείνος ἤχος, ποὺ γεμίζει τὸ περιβάλλον καὶ ἀπὸ τὸν ὁποῖον — στὸν Βάγνερ — ἐξαρτᾶται τὸ πᾶν. Γιατὶ σὲ κανένα ἄλλον, ὅπως σ' αὐτὸν δὲν εἶναι ἡ ὀρχήστρα ὁ διαμηνυτὴς τῆς κεντρικῆς, τῆς δημιουργοῦ ἰδέας. Αὐτὴ στέλνει γύρω τὶς φωτεινὲς τὶς ἀκτῖνες ποὺ μᾶς συγκινοῦν καὶ μᾶς βυθοῦν νὰ κατανοήσωμε τὴν σκηνικὴν δράσιν.

Τώρα δὲν μπορῶ νὰ ξέρω τί συνέβη ἀπὸ τὴν μιὰ ὡς τὴν ἄλλη ἡμέρα. Ἴσως νὰ ἐξοικειώθηκαν στὶς ἀκουστικὲς συνθῆκες καὶ τὶς ἰδιοτροπίες τῆς αἴθουσης, ἴσως νὰ κατενίκησαν τὴν ἀτολμία καὶ τὴν συγκίνησι τὶς Πρώτης. Πάντως ἕνα εἶναι βέβαιον. Ἡ ὀρχήστρα ἦταν ἀλλαγμένη. Ἐγέμιζε γύρω μὲ ἤχους, τραγουδοῦσε, ἐπλάνζα, θρηνοῦσε ξέσπαζε σὲ λυγμούς, ἀκτινοβολοῦσε ἀπὸ χαρά, βροντοφωνοῦσε, παραγγρόσε, χαΐδευε, ἀθώμενε ἱκέτευε, ἀπειλοῦσε, συμπονοῦσε, ἀνησυντύμη: κατώρθωνε νὰ ζωγραφίζῃ σ' ὅλη του τὴν ἐπιβλητικὴ ἠχητικὴ ἔνστικτο τὸν ἀφάνταστο φλογερὸ χείμαρρο τῶν συναισθημάτων ποὺ ἀναπηδοῦν ἀπὸ τὴν μεγαλειώδη αὐτὴν δημιουργίαν.

Ὑφειλόμενν λοιπὸν εἰς τὸν Konwitschny, τὸν ἐξαιρετικὸν διευθυντὴν τῆς ὀρχήστρας, αὐτὴν τὴν ὑπεροχὴν τῆς δευτέρας ἀπὸ τὴν πρώτη βραδιά. Ἦταν ἀληθινὰ γεμάτος ἐμπνευσι αὐτὴ τὴ φορὰ καὶ παρέσυρε τὴν ὀρχήστρα καὶ τὴ σκηνὴ σὲ μιὰ ἀναβημιουργία, ποὺ ὁ φλογερὸς της σπινθὴρ μεταδόθηκε ἄμεσα στὸ κοινὸ καὶ τὸ ἐβίαζε μὲ κάθε κλεῖσιμο τῆς αὐλαίας νὰ ξεσπᾷ σὲ ἐκδηλώσεις ἀκραίτου ἐνθουσιασμοῦ.

Ὁ Konwitschny ἔχει δυὸ παλτὶτες σημαντικώτατες ἰδιότητες ὡς διευθυντὴς ὀρχήστρας ποὺ ἀκαμψθέναι ἀπὸ Βάγνερ: Δὲν τραβᾷει τὸ χρόνο καὶ ἔξερε μὲ πολὺ ἐπιτυχὲς τρόπο τὴν ἀπόδοσι τῶν λεπτομερειῶν τῆς βαγνερικῆς παρτιτούρας. Ἀλλὰ ἐκεῖνο ποὺ πάντα τὴ μεγάλη ὀρχηστεντονικὴ γραμμή, ἡ ὁποία μόνη ἐξασφαλίζει τὴν ἀπαραίτητη γιὰ τὸν ἐσωτερικὸ δραματικὸ παλμό, ροὴν τῆς κινήσεως. Εἶπα ἤδη ὅτι δὲν συμφωνῶ ἀπολύτως μὲ τὰς ἀντιλήψεις τοῦ σκηνοθέτου κ. Μάϊσνερ. Δὲν ἀπεδέχθημεν ὅτε αὐτὴ τὴ φορὰ, ὅτι ἡ φειδὼ ἡ μᾶλλον ἡ φιλαργυρία στὴ σκηνικὴ κίνησι εἶναι πάντα ἕνα ἀναμφισβήτητο προσόν. Μπορεῖ νὰ γίνῃ καὶ ἐλάττωμα. Κάθε πρᾶγμα ἔχει καὶ τὶς δυὸ ὄψεις του. Ἐγὼ προσωπικῶς αἰσθάνομαι ἀκριβῶς κάποιαν ἐλλειψιν ἁρμονίας μεταξὺ τοῦ ὀπτικοῦ μέρους καὶ τοῦ παράγοντος εἰς τὴν ὁποίαν ὀβιεκτικῶς στηρίζεται ἡ τεκνογονία τοῦ Βάγνερ.

Τοὺς τραγουδιστὰς ἐπεσκίασε πάλιν μὲ τὴν ὑπέροχη φωνή της ἡ μέζζο Ρὰς Φίσερ, ἡ ὁποία ὡς Φρίκα εἰς τὸ ξέσπασμα τῆς ἀγανακτήσεως γιὰ τὸν ἐλαφρόμυαλο θεῖον σύζυγόν της ἔβρισε δεῖγματα μιᾶς ἀφόρου τεχνικῆς καὶ ἀληθινὰ σπανίων φυσικῶν φωνητικῶν χαρισμάτων.

Τό, αὐτὸ καθ' ἑαυτό, συμπαθέστατο σοπράνο τῆς Λόττε Σράνερς δὲν εἶχε βέβαια τὸ δραματικὸ τέμπο ποὺ ἀπαιτεῖ ὁ ρόλος τῆς Βρουνχίλδης. Ἡ "Εμμυ Μύλλερ ἐσχάρισε καὶ πολὺ καλὰ-καλὰ βιολὶ ὡς Σιγγλίνδη. Ὁ "Αλμπερτ Σάϊμπερτ ποὺ ὑπεδύθη τὸν Σίγγμουντ ἔχει βέβαια μιὰ πολὺ ὡραία καὶ εὐστροφη φωνὴ δὲν εἶναι ὅμως αὐτὸ ποὺ χαρακτηρίζουν οἱ Γερμανοὶ ὡς «Heldentenor». Τὸ μέταλλον τῆς φωνῆς του δὲν ἔχει αὐτὴν τὴν λάμψιν τῆς νίκης, ποὺ κατακτᾷ καὶ συναρπάζει. Ἀλλὰ ὁ Γίσερ Χέρμαν εἶς τὸ ρόλο τοῦ χαιρετιστήριον τραγοῦδι του εἶχε πραγματικὰς τόνους γεμάτους φυσικὸν πόνον ποὺ ἐσκόρπισε ρίγη συγκινήσεως.

Λαμπρὸς ὁ χορὸς τῶν Βαλκυριῶν.

Ἀφαιρέσεις ἀπὸ τρεῖς εἰκόνες τοῦ Βάλτερ Ντίνοε, ποὺ ἀφησαν μιὰ δυσχαρίστατη ἐντύπωσι. Ἡ γοητεία τῶν φλογῶν ποὺ ἀγκαλιάζων τὸ βράχο, ὅπου ἡ Βρουνχίλδη κοιμᾶται, ἦταν ἕνα θέαμα ἀπελθυτικὸ, φαντασμαγορικώτατο καὶ ἀσφαλῶς πρωτοφανὲς διὰ τὰς Ἀθήνας.

Γενικῶς: Μιὰ βραδιὰ δυνατῶν ἐντυπώσεων, ποὺ μᾶλεῖ εὐγλωττότατα γιὰ τὴν καλλιτεχνικὴ βαρύτητα τῆς "Οπερας τῆς Φρανκφούρτης καὶ μᾶς κάνει νὰ περιμένωμε μὲ συμπόνοια τὶς ἑπόμενες.

Δυὸ τελευταῖες τῆς ἐμφανίσεις.

ALEX THURNEYSSEN